

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKO SREDO

Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, III.

GLASILLO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTICNE ZVEZE
NARODNINA V Zedinjenih državah za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75;
za četrt leta \$1.00.

Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopisi in oglasi morajo biti v našem uradu najpoznejne do petka popoldne za priobčitev v številki naslednjega tedna.

PROLETAREC

Published every Wednesday by the Yugoslav Workmen's Publishing Co., Inc. Established 1906.

Editor: Frank Zaitz Business Manager: Anton Udovich

SUBSCRIPTION RATES:

United States: One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.

Foreign Countries: One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Avenue CHICAGO 23, ILL.

Telephone: Rockwell 2-2864

Z UPRAVNIKOVE MIZE

Anton Udovich

Kakor izgleda, se je začel svet spet vrjeti po starem tihu, odkar rudarji zopet rijejo pod zemljo in spravljajo na površje črni diamant. Kljub temu pa javkanje v velemestnem časopisu še ni ponehalo. Zdaj se jokajo, da koliko so rudarji na mezdah zgubili v tem času, ko so bili na stavki. Trdijo, da jih bo vzel deset let, da bodo nadomestili stem kar so pridobili, ono kar so zgubili na mezdah. Toraj s tem priznajo, da so rudarji še pre malo zahtevali in da njih zahteve so bile v vseh ozirih upravičene. Prikazati hočejo, da se ne izplača boriti, ker s tem zgubiš čas; res je, da je škoda cassaj pravijo, da — "čas je zlato". Toda dokler ne gre drugače, mora delavec rabiti tisto metodo katera je že kolikor toliko uspšena. Saj so delali rudarji dovolj dolgo brez pogodb. Družbe so vedele, da delavec se morajo držati pogodb in če je ni — po čem naj se potem ravna? Da, zgubili so nekaj časa to pot — zgubili so ga že neštetočat prejzakaj? Ker ni bilo druge poti. Če tudi niso veliko pridobili — vendar podali se niso dokler ni bila pogodba podpisana, četudi so jim pretili z vsemi mogočnimi grožnjami. Neglede v katero stran se svet vrtil — brez delavstva ne bo šlo nikdar. Dozaj so bili rudarji vodilna borbenja sila, kot predstraža vseh drugih industrijskih borb. Kadarko so oni izvojevali svoje, so se druge industrije več ali manj ravnale po tem. Zato gre vse priznanje tem kolemmajnarem, ker brez njih bi bila Amerika še bolj mrzla, obstoju splošnega delavstva še težji.

Očividno je Lieu na tem, da bi bila OZN pravična vsem članicam in Kitajska je članica te organizacije, a zastopajo pa jo po preobratu taki Kitajci, ki so sedaj ubežniki, torej ljudje brez domovine. Lie upravičeno smatra, da to ni prav in ne v korist OZN.

Vrhovni svet OZN ima 11 članov. Pet držav je v njemu stalno zastopanih. Te so Anglija, Francija, Rusija, Kitajska in Zed. države. Vsaka teh držav ima tudi pravico veta, in vsak sklep vrhovnega sveta je veljavven le, ako zanj glasujejo vse omenjene dežele. Če je le eden proti je to vetiranje pa tudi če je glasovalo za predlog vseh ostalih deset dežel zastopanih v vrhovnem svetu.

Poleg teh petih dežel s stalnim mandatom v vrhovnem svetu se ostalih šest vrsti in volitve za nove zastopnike se vrše vsako leto na glavni skupščini OZN.

Izmed dežel, ki so sedaj zastopane v vrhovnem svetu, jih je pet novo kitajska vlado že priznalo, namreč Rusija, Jugoslavija, Anglija, Indija in Norvežka. Za izobčenje sedanje kitajske delegacije iz OZN bi bilo treba v vrhovnem svetu najmanj sedem glasov. Toda če bi bil le eden izmed velike petorice proti, bi sklep ne bil veljaven, ako bi izjavil, da ga vetira.

Načelnik ameriške delegacije v vrhovnem svetu je dejal, da je stališče njegove vlade nespremenjeno. V slučaju predloga bo glasoval proti izključitvi sedanja kitajske delegacije in proti priznanju kitajske komunistične vlade. Dodal pa je, da bo upošteval sklep večine, torej da ga ne bo vetiral tudi ako bi dala pravico zastopstvu sedanja kitajske vladi.

V sedanjem vrhovnem svetu je Rusija edina komunistična država s stalnim zastopstvom v njemu in s pravico veta. Ako se prizna kitajska komunistična vlado, potem bi bile v vrhovnem svetu dve komunistični deželi s pravico veta in to je velik vzrok čemu se ameriška vlada toliko prizadeva, da bi kitajska komunistična vlada ne dobila pravice zastopati Kitajsko v OZN.

Delo te mednarodne organizacije, od katere je pokojni F. D. Roosevelt toliko pričakoval, je vsled "mrzle vojne", ki jo vodita druga proti drugi USA in USSR, silno ovirano in v marsičem povsem neuspešno — npr. v pogledu gradivne pogojev za trajen mir in za vzajemnost med narodi. Namesto tega imamo silovito oboroževalno tekmo in dve sovražni propagandi — eno proti "zapadnim imperialistom" in ameriškim "war mongerjem", drugo pa proti "komunizmu". Prva ima svoj sedež v Moskvi, druga v Washingtonu.

Trygve Lie je s tem stanjem nezadovoljen in je že dokaj časa tega namignil, da službe generalnega tajnika ne bo več sprejel. Njegova naloga je napraviti iz organizacije združenih narodov uspeh. "Mrzla vojna" ga mu preprečuje. In v takem stanju ni prijetno delati, posebno ko čuti krivico, kakršna se sedaj godi Kitajski. Njeni pravi vlasti se pravico zastopstva odsekajo, razpadli ubežni vlasti se ga dovoljuje.

Lie tudi ne odobrava taktike sovjetske delegacije. V OZN in v njenih komisijah je prevzela razne odgovornosti in naloge, torej bi jih morala sedaj vršiti, ne pa bojkotirati se. Toda protest sovjetske delegacije je vzlici Lieovi kritiki zelo razumljiv. Ako se bi za pravice nove Kitajske v OZN tako odločno ne postavila Sovjetska zveza, bi Trygve Lie ne imel povoda izdati memorandum, v katerem dokazuje članicam, da je po vsem pravu le resnična kitajska vlada upravičena do zastopstva, ker je država v njenih rokah, ne pa v rokah sedanja kitajske delegacije.

Chicago, Ill. — Znani aktivist naših organizacij Frank Bizjak se je oglasil v uradu in izročil listu v podporo \$10, za katerim je močno potrebljeno urediti.

Oakland, Calif. — Anton Tomšič je postal naročino za Alberta Hrasta, ki vodi gostilno v onem okraju; kar piše glede načinka v San Franciscu, se mu zahvalim, ker le na način nam je močno potrebljeno.

Denver, Colo. — A. F. Zagari je sporočil, da se je preselil v Kalifornijo. Piše, da po osmih letih se žopet seli in sedaj v W. Los Angeles, kjer gradi, kot pravi — ne največji, pač pa najmodernejsi turistični motel, ki

se bo imenoval "Quinta Oceano". Naslov, 11739 Wilshire Blvd. Piše, da postrežba bo prvo vrstna ter nas vabi, da ga obiščemo. Upa, če bo šlo vse po sreči, da bodo ti prostori gotovi in bo slavnostna otvoritev enkrat v juniju. Obeta dati tudi večji oglas v ta list ter tako javnemu sporučiti, da so pripravljeni sprejeti in izvrstno postreči našim rojakom, ki ga bodo obiskali.

Saj zadnja leta naši ljudje precej obiskujejo to sončno Kalifornijo in bodo gotovo tudi ta novi Motel. (Sicer ne vem če je kaj razlike med hotelom ali motelom, glavno je postrežba!) Zelim mu vso srečo.

Začasno bo živel v Hollywoodu, dokler ne bodo njegovi prostori gotovi in kamor želi, da mu pošiljam list.

Barbič o Cvetiču ter njegovih "razkrivanjih"

Cleveland, O. — Pred manj leži Scripps-Howardov dnevnik "Pittsburgh Press" in v njemu kolone opisa kaj vse dobrega je Matt Cvetič storil, da nas reši nevarnosti strmolagljivljenja naše ustavne vlade in da se obvaruje na pristojnih mestih ljudi — namreč velike politike — ki so bili izvoljeni po ljudstvu za ljudstvo.

Iz tega in pa drugih listov bom v tem-dopisu pobral nekaj stavkov s svojimi pripomembami, da bodo čitatelji boljše razumeli, kdo je Matt Cvetič in kaj je počel. Nekateri pravijo o njemu, da je Slovenc. Drugi pa, da je Hrvat, ker svoje muhe je največ med njimi uganjal. Za nas to ni važno kaj da je po pokolenju. Bolj važno je, kaj je počel. Zurnalista m o g o t e a R o y Howard in Hearst ga hvalita v njuni listih. Toda ta fant je očvidno storil v svojih obtožbah in ovadah krivico ne samo svojim kolegom, s katerimi je deloval, temveč tudi povsem nedolžnim ljudem. Te mu ne bodo odpuščene.

Ko špijoni pokažejo svojo pravo barvo, so med ljudmi označeni za ovaduhe, ali za agente provokatorje, ki ljudi zavajajo in nato jih ovajajo oblasti. Tak pečat se jih drži po smrti in tudi še po smrti, dokler se kje živi kakšen spomin nanje.

Dne 24. februarja je bilo na prvi strani zapisano: "Komunistom naklonjeno časopisje pričelo napadati Cvetiča". Dva, ki sta bila obdolžena rdečkarstva", sta dobila od unije ukaz, ki pomeni, "get out!" Daily Worker je tudi prisnal, da je Cvetič izkazal za agenta FBI, toda publike je tega človeka pogladila po hrbitu.

Izjavljajo, da bo Cvetič razkril nadaljnji 200 komunistov v pittsburgskem okraju iz dokumentov, ki jih je pripeljal v Washington kongresnemu odseku za raziskovanje neameriških (po našem, protiameriških) aktivnosti. Tako je ugotovil Tony Smith, ki je Pressov poročevalec v Washingtonu.

Ze do omenjenega datuma je navedel v trdnevnem zaslivanju 120 oseb, o katerih trdi, da so komunisti. Omenjeni kongresni odbor za raziskovanje neameriških aktivnosti ima Cvetiča pod strogo obvezo, da ne bo o svojem delovanju "kašljal" še pred kakim drugim odborom in ne javno. Vse, kar ve, naj pove le temu merodajnemu kongresnemu odboru. Temu je vzel že precej časa, da je zložil Cvetičeve ovadbe ter listine, ki jih je prinesel s sabo, v nekak red, potem je nastala vest, kako da komunisti delujejo med Sloveni, ki konkurirajo Enakopravnosti, so Cvetičeve izpovedi dramatično porabili za boj proti "E." in Boštjančiču, češ, da ga je Cvetič izdal za komunista. Ta je v "E." izjavil, da se nikoli ni bil član ne ameriške ne kakše druge komunistične stranke, ali kakor on pravi, partije. (O meni je lansko poletje zapisal v "E.", da sem socialist. A vzhod te "obdolžiti" nisem podal izjave, da nisem, ali da sem, kajtiti svojega socialističnega prepricanja ne zanikavam. Dasi sedaj nisem član stranke, to ne radi boječnosti, pač pa vsled razkosanosti med sodrugi samimi, ki so razšreni po vetrnu v razne smeri ter podpirajo vsake sorte druge stranke razen svojo.)

Iz takih nezdravih političnih aktivnosti so izšli razni Budenzi, Chambersi, dekleta ala Bentley, Cvetič itd. Veliko jih je bilo oglašanih za skrajne levicarje, a danes jih vidite, kako se družijo z "oslom" (demokratsko stranko) in s "slonom", ki naj predstavlja prav tako ali pa še bolj reakcionarno republikansko stranko. Nekateri, med njimi Budenzi, pa so se pridružili 4 tisoč kv. čevljev veliki "državi" Vatikanu na sedmem griču v Rimu.

Kar se meni čudno zdi, je ker je med obdolženimi toliko nedoslednosti. Hvalijo sedaj to, potem se opravičujejo.

Pravijo, da biznis je biznis, klobase pa klobase. Pravilo biznisa je, da se mora odjemalcu zadovoljiti najprvo, ker brez tiskana tudi še dva druga na njega ni biznisa. A naši uredniki

rodnostna komunistična lista — namreč slovaške "Narodne Noviny" ter srbska "Slobodna Reč".

Dalje pravi poročilo, da je "Narodni Glasnil" označil Cvetiča za "Judež" in da ga psuje tudi z drugimi nečastnimi imeni, in pa da je "nezvest patriot" ter izdajalec.

V svojem pričanju pred kongresno komisijo je Cvetič dejal, da sta mu distriktni tajnik komunistične stranke W. Albertson in pa Milo Mamula naročila segati rekorde (listine in poslovne knjige) Ameriške slovenskega kongresa, dalje rekordne progresivne stranke ter enako tudi listine Civil Rights konгрesa, iz uradov, ki jih imajo v zapadni Penni. To je Cvetič nedvomno obiljabil, toda je namesto tega nesel vso to šaro v Washington pred kongresni raziskovalni odbor neameriških aktivnosti in se s tem postavil, kaj vse dobrega je storil za to delo. V listih namigujejo, kako so bili z zvijačami pritegnjeni v te takozvane "frontne" organizacije tudi nekateri kongresni komunisti, ker so pač računali na glasovne "dobri Slovanov".

Na vprašanja pred kongresno komisijo je Cvetič razlagal načine komunistične propagande. (Znana je itak vsakemu, ki se zanima za politično gibanja tudi brez agentov zvezne detektivske službe). Dejal je, da kar se tiče taktike v delovanju po svetu, jih posilja navodila kominform, ki ima svoj stan sedaj v Bukaresti, na Romunskem. Potem je njihova naloga v smislu teh nadaljnja slovenska pevka a Josephine Klin iz Pittsburgha.

Več o pripravah za ta koncert je na angleški strani v tej številki. — Frank Barbich.

Pomladni koncert
Zarje bo 16. aprila

Vsem Slovencem znani mešan pevski-zbor "Zarja" v Clevelandu priredi svoj vsako letni pomladni koncert v nedeljo 16. aprila. Vršil se bo v Slov. domu na St. Clair Ave. Na njemu bo gostovala znana mlada nadarjena slovenska pevka a Josephine Klin iz Pittsburgha.

Več o pripravah za ta koncert je na angleški strani v tej številki.

Velik profit G. M.

"Velika avtovna družba General Motors pravi v svojem finančnem poročilu, da je napravila lani \$600,000,000 čistega dobička — ali več kot še kdaj prej in več kot v isti dobi katerakoli druga korporacija na svetu.

Zvezda zdravnikov za svojo propagando veliko potroši

Zvezda ameriških zdravnikov (AMA) je lani potrošila v svoji agitaciji med kongresniki proti sprejemu Trumanovega zdravstvenega načrta \$1,522,000. Ta je pogovorila sama to zazdevnemu kongresnemu odseku, ker zakon določa, da morajo "lobisti" naznatiti, koliko zapravijo v kampanji za sprejem ali za odkonitev te ali one predloge v kongresu.

Požari uničijo veliko življenj

Lani je v tej deželi izgubilo življenje v požarjih okrog 10,000 oseb.

Public Utility družbam se ne godi slabo

Takozvane Public Utility družbe, ki oskrbujejo prebivalstvu mest elektriko in plin, so imeli lani 16 odstotkov več čistega dobička kakor leto prej.

Tole mi ne gre v glavo?

Kako da ljudstvo te dežele ne zapopade, da je vsa histerija proti "komunistom" v naši deželi umetno povzročena, to mi nikakor ne gre v glavo! In tudi ne, kako je mogoče prav tako še uvati s sorodno propagando ljudstva za takozanim železnim zastorjem! Mar res ni nikogar več na svetu, ki bi bil glasnik miru, svobode in sprave, kakor je bil Mahatma Gandhi? Ali pa je morda vsa ta vročinska vojna bolezni le posledica dveh nasprotjujočih si ekonomskih sistemov? Izgleda tako!

Cvetko A. Kristan:

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani ter slovenski tisk v Ameriki.

Tisk vsakega naroda je zrcalo njegovega kulturnega življenja in delovanja. Čim boljši in številnejši je tisk — bilo periodični ali pa knjige, brošure, muzikalije in pod. — tem lepše je to zrcalo, ki ga posamezni narod kaže v zajednici kulturnih narodov in ljudstev.

Ustanove, ki so hranile te kulturne zaklade narodov, so že stare. Imenujemo jih knjižnice ali biblioteke. Že iz dob pred več tisočletji so nam znane take knjižnice, ki so hranile knjige tedaj živečih narodov, dasi te knjige se niso bile tiskane na papirju. Znana nam je stara heititska knjižnica, ki je hranila na tisoče glinastih tablic, na katerih so bili pisani kulturni spomeniki tega naroda še s kilopisom. Znana je velika staroveška aleksandrijska knjižnica, ki pa je bila uničena v mnogih bojih. Znane so knjižnice papirosovin v Egipatu, knjižnice starih Grkov in Rimljjanov, srednjevseške knjižnice po gradovih, samostanah in po večjih mestih. In tudi dandanes poznamo celo vrsto velikih knjižnic, ki hranijo kulturne zaklade človeštva, katero so tu pr. knjižnica Britanskega muzeja v Londonu, Narodna biblioteka v Parizu, velike knjižnice v Leningradu, Kijevu in Moskvi, kongresna knjižnica v Washingtonu, centralna biblioteka v New Yorku, velike knjižnice v Monakovem, Berlinu, Dunaju, Pragi itd. Največja knjižnica v Jugoslaviji je Narodna knjižnica v Beogradu, ki pa je mnogo trpežna med okupacijo, zlasti ker je bila zadeta že ob prvem bombardiranju Beograda 6. aprila 1941.

Slovenški narod je tudi s knjigo dokazal svojo kulturno višino. Njegova knjižna kultura ga stavljajo v vrsto prvih kulturnih narodov in malo je narodov, ki bi mogli, če primerjamo njih številčno stanje in njih tisočletno zatiranje od večjih narodov, pokazati na književnem polju tako velike zaklade in sploh uspehe, kjer jih more pokazati naš slovenski narod. Svoje knjižne zaklade hranimo Slovenci v visti licealni oz. študijski, danes Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Ta knjižnica, ki ima v Ljubljani veliko in krasno, posebej za knjižnice svrhe zgrajeno, palajoča hrani preko 400.000 knjig, brošur, muzikalij, periodičnih tiskov itd. ter ima veliko število ravnih redkosti, rokopisne gradiva in ostalih za kulturno rast našega naroda važnih dokumentov.

Klub vsej ljubezni, ki jo Slovenci kažejo napram knjigi in napram tej važni ustanovi, ki je za nas nekaka trdnjava, ki nam hrani in varuje za stoletja nazaj in tisočletja naprej naše knjižne zaklade; pa ima ta knjižnica značaj ustanove, kjer je shranjeno vse, kar je izšlo v slovenskem jeziku, kar so Slovenci kjerkoli na svetu napisali v kateremkoli jeziku in vse, kar je bilo prevedenega iz slovenskega na katerikoli drugi jezik. Tiski stare Jugoslavije, zlasti pa nove Federativne ljudske republike, so tu zbrani skoraj 100%, kajti po posebnem zakonu morajo vse tiskarne poslati tej in vsem ostalim sličnim knjižnicam v državi določeno število vseh tiskanih izdanj, ki izdejo v celi državi. Toda zelo pomankljive so pa v knjižnici zbirke slovenskega tiska, ki izhaja odne izdelovalca. Ker pa je ADK za leto 1948 z najnovejšimi podatki o slovenskem časopisu v USA precepo pozno prišel v Ljubljano, so tudi ti podatki pomankljivi.

Od periodičnega tiska iz USA so v tej bibliografiji zastopani sledeteči listi: "Ameriški Slovenc", "Ameriška Domovina", "Ave Maria", "Enakopravnost", "Glas Naroda", "Glas Slovenske dobrodelne zveze", "Glasilo KSKJ", "Jugoslovenski Odzor", "Nova doba", "Novi svet", "Obzor", "Proletarec", "Prospekt" in

ter "Zarja". Iz Buenos Airesa Chicagu" (ADK 1939); 50-letnica slovenskega časnikarstva v Ameriki (ADK 1941); Slovenski časniki in revije v Ameriki (ADK 1941); Prosvetna matica in njeno delo (ADK 1942); 30 let Ameriškega družinskega kolegija (ADK 1944); 40-letnica "Proletarca" (ADK 1945) itd. Razna poročila so raztresena tudi v "Majskem glasu", "Cankarjevem glasniku", "Prospektu" itd. ter številkama, ki jih bo zbral, razporedil in nám ustvaril čim točnejšo bibliografijo izdanj ameriških Slovencev in Amerikanov slovenskega porekla. Mnogo tiska ima shranjene Slovenski narodni muzej v Clevelandu; ustanova, ki kaže visoko kulturno raven ameriških Slovencev.

Brez ozira na bodočnost naših ameriških Slovencev, ki jim mnogi napovedujejo zaton v ameriškem oceanu, je nujno potrebno.

a) zbrati čim popolneje vse slovenske tiski iz Amerike ali vsaj iz ZDA ter ga shraniti vsaj v enem izvodu v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani;

b) poskrbeti, da bi od vsakega izdanja v USA v slovenskem jeziku — pa bil to periodični tisk, koledarji, knjige, brošure, spominske knjižnice ali pod — bilo po nekaj izvodov redno dostavljenih Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani;

c) če bi pri tem zbiranju sodelovala kaka knjižnica iz USA je NUK v Ljubljani pripravljena poslati za zamenjavo knjige po izberi odn. dogovoru;

d) da se najde med Ameriškimi Slovenci kulturni delavec, ki bi sestavil bibliografijo vsega slovenskega tiska, dalje vsega tiska Slovencev, ki je v Ameriki izdel v kateremkoli jeziku ter vseh volitvah razdelilo med te dve narodnosti in francosko govoreči Belgiji pravijo zdaj Leopold "fleški kralj".

Belgia je zelo demokratična kapitalistična monarhija, zato ni še zrela za kako močno republiko.

Vsi se pa moramo zavedati, da so bibliografije važni dokumenti kulturnega življenja posameznih narodov. Tako je tudi najnovejša Slovenska bibliografija za leta 1945-47 vseh dokumentov našega dela in je obenem tudi dostopna vsem narodom sveta, ker je sestavljena po načelih tkzv. decimalne klasifikacije, po katerih načelih ima že mnogo narodov urejene svoje lastne bibliografije in knjižnične oznake ter je tako označevanje razumljivo vsem. Slovenska bibliografija za 1948 je tudi že v tisku. Bibliografija za leta 1913 do 1945 je tudi že pripravljena in izdala jo bo slovenska Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani in bo tako izpolnila vredni, ki obstojijo med že izdanimi bibliografijami, tj. od leta 1551, ko je izšla prva slovenska knjiga. Trubarjev "Katekizem" pa do všečnosti leta 1912 in najnovejše od 1945-1947 oz. 1948.

Zaradi teh pomembnih del v načrtu, ki bodo pri realizirani čimprej, bi bilo tudi potrebno, da bi se zbrala čim popolnejša bibliografija slovenskega tiska iz Jugoslavije, zlasti pa slovenskega tiska v Ameriki, katera slednja še ni našla svojega dokončnega bibliografa. Podatki o slovenskem tisku so številni, toda so precej raztreseni in obsegajo samo posamezne panoge ali leta. Navajam nekatere važnejše: marsikaj je v delu Jožeta Zavernika "Ameriški Slovenci", zelo mnogo pa je v raznih letnikih Ameriškega družinskega koledarja. V slednjem izhaja precej redno pregled slovenskega časopisa v Ameriki, ki je izdel v zadnjih letih v letnikih 1942, 1943, 1945 in 1948. Dalje omenjam še naslednje članke iz Ameriškega družinskega koledarja: "Jugoslovensko časopisje v Ameriki" (ADK 1927). "Se en srebrni jubilej — o prvem slovenskem delavskem koledarju v USA" (ADK 1930); "Znamenite zbirke slovenskih knjig in se pa se vrši že marsikaj in se

Saj je bilo tako tudi v starem kraju. Pod Aleksandrom je zapirala in preganjala ljudi njegova diktatura, pod Hitlerjevo in Mussolinijevo okupacijo so bili spet preganjani isti ljudje in pomagali so osvojevalcem "domobranji". Potem, ko se je vreme spremeno, pa so bežali okupatorji in domobranci. Kar jih je ostalo, se pa pritožujejo nad slabimi razmerami in Titovim terrorjem. Tako nekako se je vršilo ali pa se vrši že marsikaj in se

bo, dokler se svet ne umiri.

Frank Barbič omenja v tej številki Steve Loyena in meni, da ga urednik tega lista "dobro pozna". Da — slabe strani! V času prve vojne je s svojo skupino uganjal kravale na čikaških shodih Jugoslovenskega republičanskega združenja in potem nam pa iz Pittsburgha iz urada svojega takratnega Radničkega Glasnika nagajal kjer in kolikor je mogel. Po zmagi zaveznikov v drugi svetovni vojni so bili oni in njegovi tovariši prvi, ki so bili povabljeni, ali pa se sami ponudili k Titu v goste. In mogoče so baš ti ljudje vzrok, da naše publikacije (razen Enakopravnosti) kjer pravi Cvetko Kristan v tej številki) tako nerdeno prihajajo, posebno ako so nataki gostje slabo "priporočili". Nekateri njegovi tovariši so po lucije začeli Tita napadati, a Loyen ter en veljak od srbske Slovodske Reči pa sta ostala na njegovi strani tudi potem in tudi v drugih bivših vodilnih hrvaških komunistov. Nam ne dejajo sivih las. Naj jih imajo rajščini oni in pa drugi taki, ki ne vedo pri čem da so. A tudi Cvetki si jih dela.

Duo volitev — ene za pot nazaj — druge v nov red

(Dalje s 1. strani)

čini proti. V glavnem mestu Bruslu so dobili nasprotniki Leopoldove vrtnice 30.000 glasov večine in v velikem industrialnem mestu Liege pa 100.000 glasov večine. A v mestu s flamskim občevalnim jezikom pa je bil izid ravno nasproten. Belgijsko ljudstvo se je torej v teh volitvah razdelilo med te dve narodnosti in francosko govorči Belgiji pravijo zdaj Leo-pold "fleški kralj".

Belgia je zelo demokratična kapitalistična monarhija, zato ni še zrela za kako močno republiko.

Oznanjeno je bilo, da bo na večer pred volitvami imel poslednji kampanjski govor Stalin. Volil je naslednjo nedeljo, ali govoril ni, dasi je svet njegovih besed nestripravljeno. Marsikje so zeleli kak načrt iz njegovih ust, kako skončati mrzlo vojno. A podal ga je le podpredsednik vlade Vjačeslav Molotov z izjavo, da kapitalizem in sovjetski družbeni red lahko živita drug poleg drugega brez ščuvanja v vojno, v prijateljski tekmi.

Toda ne volitev v Sovjetski zvezzi, ne volitev v Belgiji, niso sedanega napetega položaja po svetu nič spremenile.

Miško Kranjec:

Fara Svetega Ivana

ROMAN

(Nadaljevanje.)

Zofija tako daleč ni mogla mislit. Misila je samo na to, da je bila osramočena, zakaj se danes bo ves Sveti Ivan vedel, da nabira dra! In kaj oni tam vedo, da je treba živeti? Živeti za vso ceno?

"Pomnil me boš?"

A vendar je dobro čutila, katera njena pretinja malo pomeni.

5

Ce je Matija razumel vso globo napeva "živeti je treba ..." že je čutil sramoto, ki je zadelo Zofijo, ker jo je našel pri takem delu, pri čemer mu še na miselni prišlo, da bi o tem govoril po Svetem Ivanu, tedaj je ona čitala samo poniranje. V razburjenosti: jo komaj nabrala samo še en kupček, na kar pa vse pustila, da Karen odnese domov, sama pa se je vratila po ovinkih, da bi je še kdo ne srečal.

Dolgo se je Zofija upirala misli, da bi šla nabirati drva. Sploh si ni mogla predstavljati kaj takega. Ni imela pojma, kako drva priromajo do kuhinje in do sob, vedela je samo, da jih nekdo pripelje, nekdo razšaga in nekdo prinese v sobo. Nekaj časa sem jih je, kar sta stanovala na vrhu nad Svetim Ivanom, Jožef sam hodil nabirati, ker tu ni bilo Cilenščikov, da bi jima skrbeli za ranje, napsled pa se je vdala, ko je sprevidela, da je Jožef preveč zaposlen z nabiranjem tiste borne hrane, ki jo še dobita. Hodila je, nabirala je, toda občutka sramote in poniranja se ni mogla odpreti. Ne, dela ne bo nikdar ljubila, zato ker delo pomeni poslednjo vrtnitev v bedo in trpljenje.

Skrivaj je hodila v gozd, nikdar nihče ni vedel, kaj tam dela. Vse do zdaj. Poslej bo vsem znano in celo se ji bodo posmehovali.

Deset štej prej, preden v jezi

Koren — cesar pa ta ni opažil —, da se državni urednik kaj težko loči od svoje žene, v Sloveniji pa, ki je tako katoliška, skoraj že nemogče. Nazadnje, kakšno dolžnost pa ima, da je zvest Korenu? Mar se je ni mislil pri pobegu otresti? In kaj tu njej mar vse Šmonove umazanje? Videla jih je več to dovolj. In naposled ... "Živeti je treba ..." Za vsako ceno! In ali je pri tem sploh se pomembno: Koren — Šmon?

Ne da bi hotela, so se ji je misli kradle druga za drugo, igračkala se je z njimi in se ne opazno odtrgavala od Korena.

Korenova obluba, da bo postal glavni urednik Horvatovega lista v Zagrebu, jo je spet močnejše pritegnila k njemu, dasi tudi v to ni mnogo zaupalila. V skoraj enem letu svetovalenskega življenja je Koren nagrmadil pred njo najlepši obljublj, da je Zofija tonila v njih, ki pa jih je vse že prva sapica vzel. Zadnja je bila sicer določnejša, a ne mnogo bolj kakov Šmonovo ženitno ponujanje, ako ne celo manj.

Njen položaj je s tem postajal samo še mučnejši. Zdaj je sedela med dvema stoloma, kjer je povrhu še moralna privrkljivata pri Korenu svoj spremljeni odnos do Šmona. In kaj je prej silila Šmona k odločitvi, je zdaj morala zavlačevati. Zakaj eno je vedela: če si bo Koren opomogel, se bo dvignil nad Šmonom, o tem ni dvoma. Zdaj je samo še to pomembno. Zofija pozna samo še eno pesem: treba je živeti ... Vse drugo je umrlo, ali vsaj počasi umrlo. Tisto, kar je Zofija imela za ljubezen in kar naj bi po vseh zakonih ljubezen tudi bila, je bilo umazano, bilo je ubito.

Tukrat je Šmon silil Zofijo k odločitvi. Bližale so se počitnice in Šmon je hotel odpeljati Korenu Zofijo za počitnice s seboj. Ni si bil sicer še na jasnom, ali bi se poročil z njo ali ne. Zakaj vse to je bilo odvisno od njegovega trenutnega razpoloženja, dasi si je moral priznati, da ga nekaj mika pri vsej tej stvari, toda odvesti jo je hotel na vsak način.

"Pusti njegovo uredništvo," ji je govoril Šmon. "To so njegove najnovejše pravilice." S tem horvatom se spravila! To je na veden lumb, ki bi ga jaz dal zapret!

Or in Koren spadata skupaj samo ne vem, kateri je večji slepar! Jaz pa sem učitelj. To je nekaj trdnega. Vse vlade na svetu se lahko spremeni, tako pa je vzdolj načrta, kjer je kralj.

"Ne morem," je odmajala Zofija.

"Zakaj ne moreš?" je vprašal Šmon.

"Danes me vabiš, jutri bi me pa nagnal ... Poznam te!"

"Kaj govoris?" je vzkliknil Šmon. "Porocil se bom s teboj. Žena mi boš postala. Malo premisli. To je kaj drugega, kakov je se klati s Korenom po svetu! Pojdeva od tod, zaprosil bom v kak tak kraj, da nikogar te ne boš srečala! Pozabila boš na vse in tudi na Korena bo pozabila!"

Toda Zofija je samo odmajala glavo. Ne ker bi ne hotela kaj takega, marveč ker je čutila, da s Šmonom pojde lahko samo, ako ga bo znala razvreti, in naposled ... da se se enkrat odloči, kaj je s tem urednikovanjem Korena. Zakaj Koren je bil zadnji čas poln najlepših nad. O svoji vlogi urednika sploh ni več govoril, govoril je samo še o svoji slavi, o svojih načrtih, kako bo uresjal časnik, kako bo napsled spet lahko pisal. Šmon pa, pomignil so Korenu z mezinem, on pa je že postal nekdanji, star, častilčni, samozavestni Koren, ki ni več samo zgojil s svojim obljubami, s svojo poroko? Šmon je bil umazan človek, a Zofiji se je zdelo, da so v glavnem vse moški taki. Tudi Koren nekoč ni bil boljši, ako je sploh zdaj boljši. Izvedela je po koncu vseh teh umazanij.

Toda Zofija se je potolažila, s topilim poljubom se je poslovila od njega, ko je za dve uri odhajal k Svetemu Ivanu. Ostala je sama in se predala sanjam, prelepim sanjam na Zagreb, kamor je verjela, da bo prišla. Tam bo konec vseh teh umazanij.

Toda čutila je, da se je pri vsem nekaj spremeno. Docela je že obupala, da bi se Koren še kdaj dvignil. Po vseh dogodkih zadnjih mesecov in po vnetem prigovaranju Šmona je postala opetela. Zdela se je, da se edenkrat bolj odmika Korenu. V glavi ji je nekote vedno vratilo: ali Šmon resno misli s svojimi obljubami, s svojo poroko? Šmon je bil umazan človek.

Zofiji se je zdelo, da so v glavnem vse moški taki. Tudi Koren nekoč ni bil boljši, ako je sploh zdaj boljši. Izvedela je po koncu vseh teh umazanij.

Dalje prihodnjic

PROLETAREC

CHICAGO, ILL., March 15, 1950

AMA's Prescriptions

As the American Medical Association's fancy-pants publicity against national health insurance swings into high gear — with, incidentally, the peculiar cooperation of the real estate lobby — it is well to remember that in the not-too-distant past these things have occurred:

The AMA's House of Delegates opposed the use of Federal funds to reduce infant and maternal mortality. When the Shepard-Townsend Act to fight those twin evils was passed in 1921, it labeled the measure as "bureaucratic interference with the sacred rights of the American home." When the Act came up for extension in 1930, the Delegates said it was "unsound policy" tending to promote communism."

The AMA's governing body registered its opposition to the National Tuberculosis Control Act a week before Congress passed it.

Some medical societies — all of whom were affiliated with the parent AMA — fought against the reporting of communicable disease.

Organized medicine opposed vaccinations for smallpox and immunizations against diphtheria as tending to hurt the economic interests of the private physician.

Organized medicine also has been against workmen's compensation, old age and unemployment insurance, creation of public venereal disease clinics (as "invasion" of private practice) and free diagnostic centers for the detection of cancer and t. b. (as steps to "socialized medicine").

And, of course, the AMA has fought all efforts to develop medical insurance on a state or Federal level — including voluntary plans — when doctors were not given control of them.

In short, the American Medical Association has been against everything but sin and germs. It is too bad that its members are not as informed in their social views as they are in the practice of medicine.

— League Reporter

It's a Yankee Trait to Move On In Search of Better Opportunity

In pioneer days, no American had to feel tied down to his job, or to his home town. With the price of a wagon, he could load his whole family aboard and set out for "greener fields," earning his way by jobs along the road.

A return to some such conditions was urged before a Congressional committee studying low-income families. Helen Hall, director of the famous Henry Street Settlement in New York, said a way should be found to make it easier for a worker to migrate in search of a new job.

"It's a real American trait to get up and go someplace else seeking opportunities," she said.

Dr. Margaret Creek of the Travelers Aid Society pointed out that state laws often block such job-hunting moves.

Another witness with a suggestion along similar lines was Edmond D. Butler, president of the National Council of Catholic Charities, who said too many young people are "being channeled into a world of low-paid white collar jobs."

Schools, he declared, should make an effort to teach that it is no disgrace to take a job that is dirty.

LITTLE LUTHER

By JOHN PAINES

Boss Shuts Plant Then Gets Fired

Harry Green, president of the Doernbecher Furniture plant in Portland, Oregon, suddenly decided to close it down, and also the Coal-cowmill near Oregon City. He gave no comment, no explanation to the workers organized in CIO Furniture workers with a contract made last October.

Over weekend, two things happened. The union got after him and the plant was opened. According to Green's story he and his labor relations man arranged the re-opening with the union. But the board of directors also met and fired Green and said they were the folks who re-opened the plant.

Green refuses to be fired and says a stockholders meeting will have to decide. All of which brings up some questions relevant in disputes over sit-downs, etc. Who actually has authority over the plant premises, and what is the source of their authority?

Four Freedoms Two Too Many?

Recently San Diego set about to dedicate a veteran's memorial building to "those Americans who have fought for the Four Freedoms." A hot protest from Admiral Standley, wartime Moscow ambassador, stopped it. He argued that we don't want to achieve freedom from want and fear — we need them as stimulants to free enterprise. San Diego City Council aquiesced, instructed city manager to find some choice expression in U. S. Constitution to use instead of the Four Freedoms.

"How can you compare Hilliard with those free-loafers?" demanded Mr. Dilworth. "After all, a guy with all those responsibilities has to fortify himself once in a while."

"You mean," said Little Luther, "that a man with a snazzy six-room apartment with three bedrooms and three radios and \$15,000 a year and a private chauffeur has more worries than somebody who lives in a tenement and doesn't have enough dough to get shoes for his kids or medicine?"

"Don't exaggerate," Mr. Dilworth complained. "Those people on relief have a cinch."

"Pop," said Little Luther, "I know Hilliard said No to this when he was asked, but why don't YOU go on relief if it's so wonderful?"

"Why don't you go back where you came from?" snarled Dr. Dilworth.

"A careless song, with a little nonsense in it, now and then, does not misbecome a kind." — Horace Walpole.

Scored

ONE THOUGHT By MAX PRESS

You can read a hundred books if you will.

On life, love, God, on death and birth and pain;

You shall find when you put the words aside,

One thought will haunt you, one thought will remain.

One thought will be with you and one alone

Will tear your heart as you near the dark shore,

And faces of your loved ones drift away,

It is: "I should have lived more and loved more."

A careless song, with a little nonsense in it, now and then, does not misbecome a kind." — Horace Walpole.

A doctor has discovered that radio is sometimes beneficial in cases of deafness. On the other hand, deafness is sometimes beneficial in cases of radio. — London Opinion.

Average income of American dentists in 1948 was \$6,912, up 80 per cent from 1941 and 60 per cent from 1929.

Training handicapped persons who are not veterans is another

Zarja Plans Spring Concert

Cleveland, Ohio — Just to see the word "Spring" suggesting warm winds, clear skies and even temperatures seems quite incongruous as Zarja members brave the hazards of icy streets, pelting snow and poor transportation service to attend rehearsals in preparation for our forthcoming concert in April.

Among those especially taxed are Frank and John Kokal, Jennie Fatur and Tony Perushek, who conscientiously make regular trips from Euclid for weekly and bi-weekly rehearsals. (A word for our very young rehearsal attenders, Sandy Polaski and Douglas Elersich, who come out with their Ma-s and Pa-s no matter what the weather. That's real training for future good members for any organization.)

Besides preparing a variety of mixed ladies', and men's choruses songs, solos, duets and quartets for the concert, Zarja is making special arrangements to enrich this program by sharing it with a fine soloist of exceptional talent — Miss Josephine Klun of Pittsburgh.

As always, Zarja believes in promoting Slovene culture, not only in practice, but by deviating to help any aspiring young artist in realizing his or her goal. So by making Miss Klun's Cleveland appearance possible, we hope it will bring her somewhat closer to her goal — the Metropolitan Opera.

We first had occasion to hear Miss Klun in Bridgeville, Pennsylvania just last summer and enjoyed her sympathetic interpretation and excellent delivery of several Slovene songs, some of which she has selected to do on the Zarja program, April 16.

This young singer's intensive and extensive seven years of vocal training, plus language study, dramatics, stage deportment, dancing, fencing, and study of opera history and opera language, will be quite obvious to music critics and will surely be appreciated by those who enjoy an artistic performance in any field.

Therefore, keep your Sunday afternoon of April 16 open to enjoy two and a half hours of fine entertainment and in the meantime watch for further publicity concerning radio time, when each may hear unmistakable evidence to determine the true value of the particular offering by Miss Klun and Zarja.

Can We Save Treasured Trees?

Millions of Americans now living can remember how, when they were boys and girls, they gathered chestnuts which were mighty good eating. The trees which bore those nuts have completely vanished, killed by a blight. There are no more American chestnuts.

For several years, there have been disturbing reports of the "Dutch elm disease" killing off the great American elms which give dignity and beauty to so many towns and city streets. A beetle is wreaking havoc in the spruce forests of Canada and the United States.

Now come reports that "all U. S. oak trees are threatened by a fungus spreading East from the Middle West," and that Western pine forests are being "strangled by a parasitic dwarf mistletoe."

Nature provides enough enemies for man and the things he values, even without wars between man and man.

Four Freedoms
Two Too Many?

Recently San Diego set about to dedicate a veteran's memorial building to "those Americans who have fought for the Four Freedoms." A hot protest from Admiral Standley, wartime Moscow ambassador, stopped it. He argued that we don't want to achieve freedom from want and fear — we need them as stimulants to free enterprise. San Diego City Council aquiesced, instructed city manager to find some choice expression in U. S. Constitution to use instead of the Four Freedoms.

"As far as I'm concerned," said Little Luther, "Hilliard winds up with my prize for the cheapest stunt of the year."

"Why, it certainly was cheap," beamed Mr. Dilworth. "It was a real revelation. Those Hilliards discovered that all those stories about the high cost of food were phonies and none of them lost any weight. They ate real good."

"I'll bet," said Little Luther. "They had their butcher digging up meat for them at prices nobody else in the city could find, and they were stuffing themselves with popcorn, candy and liquor on the side — which of course they didn't count — and the old man filled up at official city banquets. Some experiment!"

"How can you compare Hilliard with those free-loafers?" demanded Mr. Dilworth. "After all, a guy with all those responsibilities has to fortify himself once in a while."

"You mean," said Little Luther, "that a man with a snazzy six-room apartment with three bedrooms and three radios and \$15,000 a year and a private chauffeur has more worries than somebody who lives in a tenement and doesn't have enough dough to get shoes for his kids or medicine?"

"Don't exaggerate," Mr. Dilworth complained. "Those people on relief have a cinch."

"Pop," said Little Luther, "I know Hilliard said No to this when he was asked, but why don't YOU go on relief if it's so wonderful?"

"Why don't you go back where you came from?" snarled Dr. Dilworth.

"A careless song, with a little nonsense in it, now and then, does not misbecome a kind." — Horace Walpole.

Is He the Only One Guilty?

Theft is always wrong but, in this case, was the man who did the stealing the only one who shared the guilt?

Fifteen years ago, Damon Grow went to work for the First National Bank of Jackson, Ohio, handling a lot of other people's money, at a salary of \$91 a month. He rose to cashier, an important bank job, and still drew only \$3,000 a year, or \$250 a month.

Three children were born to the Grow family. That takes money. A bank cashier has to "keep up appearances," take part in "civic life," and contribute to "community funds." Otherwise, he won't hold his job.

Like many a bank employee before him, Grow yielded to needs and temptation, began "borrowing" some of the money which passed through his hands, and, as always seems to happen, was finally caught at it.

Now he is in prison. But no one is suggesting jail for the bank owners and officials who, to increase their profits, paid him the pittance which put him under temptation. — Labor.

The Grieving Rich . . .

Private utility companies complain that they are being "regulated to death."

"Standard and Poor's," the business reporting service, reports the net income of power firms increased 16 per cent last year. And that "a further substantial gain seems assured for 1950."

Death, where is thy sting?

Real Welfare State

President Franklin D. Roosevelt outlined the rights to which every American citizen is entitled:

"The right to a useful and remunerative job in the industries or shops or mines of the nation.

"The right to earn enough to provide adequate food and clothing and recreation.

"The right of every farmer to raise and sell his products at a return which will give him and his family a decent living.

"The right of every businessman, large and small, to trade in an atmosphere of freedom from unfair competition and combination by monopolies.

"The right of every family to a decent home.

"The right to adequate medical care and the opportunity to achieve and enjoy good health.

"The right to adequate protection from the economic fears of old age, sickness, accident and unemployment.

"The right to a good education."

That is the kind of welfare state which labor and other liberal forces believe. — League Reporter.

Doctors' Lobby Spent \$1,522,000, Tops Slush Fund List

Which lobbies spend the biggest "slush fund" in Washington, and what is the total spent? The full amounts are not known, but lobby reports filed with Congress give some significant though incomplete answers.

In the past year, 1949, the total delegation was nearly \$8 million. Most lavish was the American Medical Association, or "Doctors' Lobby." It spent \$1,522,000 against President Truman's "health insurance" bill and other legislation designed to put adequate medical service within reach of millions who cannot afford it now.

Incidentally, a branch of this lobby, the American Academy of General Practice, which claims to speak for "family doctors," held a four-day convention at St. Louis.

Speakers urged the delegates to "get behind political candidates who are known to oppose 'socialized medicine,'" a propaganda label for the health insurance bill.

In the past year, 1949, the total delegation was nearly \$8 million. Most lavish was the American Medical Association, or "Doctors' Lobby." It spent \$1,522,000 against President Truman's "health insurance" bill and other legislation designed to put adequate medical service within reach of millions who cannot afford it now.

Also, they told of huge parking lots for workers' cars instead of the bicycle racks common in Holland. In their entire visit they discovered only one bicycle owned by an adult. That was a "bike" used by a trade union official just to keep in trim physically.

Another unique experience, they said, was "being able to travel in this enormous country without being hampered by trade and exchange restrictions" and also to find that inhabitants of the big cities could buy fresh fruits and vegetables the year-around, regardless of seasons.

By contrast, they were "appalled," they said, by one feature in which this country lags; namely, social security. The American system is "completely inadequate" compared to the Dutch, they declared.

Similar reactions were given by three Italian labor leaders following a tour here, but they cited one other striking feature — namely, that the American trade union movement is "independent of political parties."

This "bears witness," they said, to the possibility of establishing similar independence among European labor movements. At present, most labor groups on the continent are tied to some political organization, they explained. — Labor.

Whose 'Take'?

General Motors has gleefully announced that it made more than \$600 million in net profits last year. This is an all-time world's record for any business.

Yet GM Chairman Alfred P. Sloan, Jr., in revealing the figure, cried to 500 New York business leaders, "In recent years economic incentive has been weakened by the ever-increasing take of government."

One thought will be with you and one alone

Will tear your heart as you near the dark shore,

And faces of your loved ones drift away,

It is: "I should have lived more and loved more."

Works Both Ways

A doctor has discovered that radio is sometimes beneficial in cases of deafness. On the other hand, deafness is sometimes beneficial in cases of radio. — London Opinion.

Income of Dentists Up

Average income of American dentists in 1948 was \$6,912, up 80 per cent from 1941 and 60 per cent from 1929.

Something to Worry About

Here's something to worry about.

The national debt of our country is approximately 246 billions of dollars. Divided among 123 millions of people that means that every man, woman and child in the country is struggling along under a debt burden of \$2,000.

In the city in which this is being written there are, approximately 120,000 persons.

That means that the city's share of the national debt is \$240,000,00